

La tesi doctoral de Gonzalo Adán radiografia l'abstencioisme electoral a les Illes Balears

L'estudi *El abstencionismo electoral en la Comunidad Autónoma de las Illes Balears. Un estudio autonómico comparado sobre las pautas históricas, motivacionales, políticas y socioestructurales*, destaca l'escassa identificació amb les institucions pròpies, la dispersió de la població, l'economia de serveis i la fragmentació electoral com les causes de la desafecció a la comunitat autònoma

Palma. Setembre de 2011

La tesi doctoral de Gonzalo Adán, defensada a la Universitat de les Illes Balears, analitza l'abstencioisme electoral a les Illes Balears. La recerca considera aquest fenomen en el seu doble vessant col·lectiu i individual, i en descriu les pautes estadístiques, les tendències històriques, els aspectes motivacionals i els aspectes socioestructurals. L'estudi conclou que les Illes Balears són una de les comunitats autònomes més abstencionistes d'Espanya i que les causes d'aquest fenomen es poden resumir en un model de sis pautes convergents: identitària, física,

L'investigador Gonzalo Adán, autor de la tesi. Foto: UIB

estratègica, política, econòmica i sociogeogràfica. La tesi, titulada *El abstencionismo electoral en la Comunidad Autónoma de las Illes Balears. Un estudio autonómico comparado sobre las pautas históricas, motivacionales, políticas y socioestructurales*, ha estat dirigida per la doctora Maria Antònia Manassero, catedràtica de Psicologia Social del Departament de Psicologia de la UIB.

La recerca analitza els patrons estadístics de la participació electoral de totes les comunitats autònomes des de 1977 fins a l'actualitat i constata que tant les taxes com les oscil·lacions i les tendències de les Illes Balears, a més de ser significativament baixes, s'han de tractar com un problema d'investigació. Els motius no són només la manca d'estudis sobre aquest tema, sinó les implicacions socials i polítiques de l'abstencioisme a les Illes Balears, ja que, si bé s'emmarca en un context de creixent abstenció electoral a tot Europa, la desafecció observada a les Illes Balears podria acabar qüestionant la representativitat del procés, la solidesa del sistema o la legitimitat dels representants escollits, sobretot en les eleccions autonòmiques i europees.

A partir d'un plantejament de set hipòtesis i d'un disseny metodològic mixt basat en l'encreuament de fonts directes de l'Institut Nacional d'Estadística (INE) amb dades extretes d'una enquesta realitzada ad hoc, l'investigador ha arribat a la conclusió que la baixa participació a les Illes Balears, tant en l'aspecte individual com agregat, s'ha de considerar estructural i basada en motivacions psicològiques i socials de forta estabilitat i consistència. Per la seva banda, les oscil·lacions entre eleccions s'han d'atribuir a causes conjunturals, sobretot de tipus polític.

La pauta estadística de l'abstencionisme electoral a les Illes Balears, a més, es presenta en una acusada dent de serra, que és sincrònica amb la resta d'autonomies, sense excepció, la qual cosa porta a la idea que el context polític que activa o inhibeix la participació és percebut pels electors sempre en clau estatal i no local ni autonòmica, independentment del tipus d'elecció que s'analitzi.

L'autor ha constatat que les oscil·lacions en l'abstencionisme provenen d'un comportament individual que afectaria aproximadament un 20 per cent del cos electoral a les Illes Balears, un valor que ha resultat molt semblant a la resta d'autonomies. Així mateix, conclou que la vertadera diferència entre les autonomies s'ha pogut identificar al voltant dels abstencionistes fixos, que en el cas de les Illes Balears és d'un 10 per cent i és un dels valors més alts.

Pel que fa a les motivacions d'uns i altres, si bé els motius al·ludits pels primers (abstencionistes no fixos) estan basats en una percepció variable del sistema polític, els abstencionistes fixos presenten com a primer factor que influeix en el seu comportament una identificació institucional menor i, per tant, una implicació menor en les eleccions, com s'esdevé a les Illes Canàries i, una mica menys, a Galícia, i que afecta en major grau les eleccions europees, seguides de les autonòmiques i, en darrer lloc, les generals.

Pel que fa a les eleccions municipals, la recerca conclou que el comportament abstencionista és semblant al que es té en les eleccions autonòmiques, però més enllà d'una coincidència per un atzar s'esdevé sota un efecte d'igualació, en què el comportament a les municipals es trasllada a les autonòmiques i no a l'inrevés. Això vindria a ser com un corol·lari a la teoria de les eleccions de segon ordre, que confirmaria la hipòtesi de l'escassa identificació amb el context polític autonòmic i que augmenta en significació a les Illes Balears quan s'analitza el comportament electoral de cada illa per separat, molt concretament en el cas d'Eivissa. De fet, a l'hora d'analitzar els perfils dels electors menys participatius, els que han nascut a les Illes Balears presenten una probabilitat de participar significativament menor que els que han nascut a fora, just al contrari que el que s'esdevé en autonomies de major centralitat geogràfica.

Pel que fa a les diferències autonòmiques des del punt de vista del comportament col·lectiu o agregat, de les més de trenta variables que la literatura científica sol mencionar com a més influents, només s'ha pogut identificar un model simple de tres factors convergents, original i més avançat respecte d'altres models revisats que, si bé presenten una potència estadística més gran, han demostrat escassa o nul·la capacitat predictiva.

Un primer factor, denominat sociogeogràfic, explica que les autonomies amb més població en municipis del litoral, de mida mitjana o gran, i gran quantitat de població dispersa, presenten taxes de participació menors que la resta, fet que s'esdevé molt especialment tant a les Illes Balears com a les Illes Canàries.

Un segon factor, denominat socioeconòmic, permet inferir que les autonomies de major progrés i desenvolupament, lluny d'afavorir la participació, la inhibeixen, en un efecte més relacionat amb les característiques socials pròpies del sector serveis que amb les estrictament econòmiques, ja que es tracta de contextos urbans, de litoral, de mida gran, d'edat mitjana menor i més volatilitat laboral. Són variables d'alta relació amb la participació.

Finalment, un factor de tipus polític explicaria que les autonomies menys participatives tenen en comú una elevada fragmentació electoral, amb molt de vot nacionalista i poca presència del PSOE, si bé en el model causal el primer d'aquests factors -la fragmentació electoral- originaria els altres dos i no a l'inrevés. D'altra banda, la recerca no considera significatives variables polítiques que s'han utilitzat habitualment per explicar l'alta abstenció, com poden ser una alta

desproporcionalitat del sistema de representació, altes barreres per aconseguir representació, la baixa competitivitat entre els dos principals partits o l'alta volatilitat i inestabilitat electoral.

Des del punt de vista del comportament individual, a partir de les dades extretes de l'enquesta només s'han trobat efectes significatius en l'edat i en la ideologia, la qual cosa confirma en el primer cas la teoria del cycle vital sota una funció curvilínia en la qual la participació és menor entre els joves, més gran en edats mitjanes i, de nou, menor en edats més avançades. No s'han trobat evidències que donin suport a la teoria generacional, de manera que es vota o no es vota independentment de l'època en la qual es va néixer. De les dades de l'enquesta tampoc no s'han pogut inferir diferències per sexes, i és rellevant que tampoc no hagin confirmat la teoria dels recursos, de manera que ni el nivell acadèmic ni els ingressos ni l'estatus social influeixen en la probabilitat de participar. Segons l'autor, els efectes aparents d'aquestes variables, als quals molts estudis al·ludeixen, són deguts a l'edat com a variable primària, de la mateixa manera que esdevé, per exemple, amb l'estat civil o la centralitat sociofamiliar.

Pel que fa a la ideologia i a l'autoposicionament polític, la recerca constata que, juntament amb l'edat, aquesta és la segona variable que més influeix. Així, ser o sentir-se d'esquerrès, simpatitzar amb el PSOE o votar-lo o ser o sentir-se més nacionalista no espanyol que espanyolista són condicions que incrementen la probabilitat d'abstenir-se de manera bastant significativa, la qual cosa no esdevé en un grau tan important entre aquells que simpatitzen amb el PP o el voten, o se senten de dretes en general.

La recerca suposa una evolució en l'anàlisi i el coneixement sobre l'abstencionisme, que s'hauria d'interpretar no ja com un fenomen de tipus passiu i no explícit, clàssic en els enfocaments socioestructurals dels anys 70 i 80 del segle passat, sinó com un fenomen de tipus més actiu, tàcit o racional, ja que segons quines siguin les causes estructurals subjacents de la desafecció (típiques de cada comunitat autònoma), els votants cada vegada són més explícits i tenen menys objeccions a deixar constància de la seva actitud i provoquen amb la seva abstenció conseqüències més o menys calculades: per exemple, fomentar el fracàs del seu partit o el qüestionament del sistema. Aquest tipus d'abstenció, que ja es va formular en els enfocaments psicològics i econòmics de la decisió racional, apareix a les Illes Balears com un efecte significativament més important que en altres comunitats autònomes, si bé s'ha d'afegir una darrera pauta al model que estaria basada en l'abstencionisme involuntari degut a les absències, que si bé és de magnitud escassa, també se suma a la resta de causes del model descrit, que acabaria de justificar que les Illes Balears és una de les comunitats autònomes més abstencionistes d'Espanya.

Referència de la tesi

Títol: El abstencionismo electoral en la Comunidad Autónoma de las Illes Balears. Un estudio autonómico comparado sobre las pautas históricas, motivacionales, políticas y socioestructurales.

Autor: Gonzalo Adán Micó

Àrea de coneixement: Psicologia Social

Departament: Psicologia

Directors: Maria Antònia Manassero Mas

Qualificació: Excel·lent cum laude

Membres del tribunal

President

Dr. Gonzalo Musitu Ochoa
Departament de Ciències Socials
Universitat Pablo de Olavide de Sevilla

Vocals

Dr. Lupicinio Íñiguez Rueda
Departament de Psicologia Social
Universitat Autònoma de Barcelona

Secretària

Dra. Victòria A. Ferrer Pérez
Departament de Psicologia
Universitat de les Illes Balears

Dra. Núria Codina Mata
Departament de Psicologia Social
Universitat de Barcelona

Dr. Juan Carlos Marzo Campos (TU)
Departament de Psicologia de la Salut
Universitat Miguel Hernández d'Elx